

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 506 sahifa,
2-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekistonning mintaqaviy va global geosiyosiy pozitsiyasi: milliy o'zlik va media reprezentatsiya tahlili	16
Salim Doniyorov	
Axborot kommunikatsiya texnologiyalari vositasida o'quvchilarning adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirish	21
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich, Xoldarova Gulchehra Tajibayevna	
Adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirishda elektron darsliklar va multimedia vositalaridan foydalanish.....	26
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich	
Ta'limdagi hurfikrlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	29
Yunusov Dilshod Raxmatovich	
Boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	32
Aliqulova Habiba Bahranovna	
Ayollar boksida jismoniy tayyorgarlikning yosh qizlar salomatligiga ta'siri	36
Majidov Ruslan Rustam o'g'li, Komilova Ismigul O'ktamjon qizi	
Talaba-yoshlarda internet risklarning oldini olishning pedagogik modeli	41
Muradova Maftuna Komilovna, Mamadaliyeva Umida Isroiljonovna	
Диагностика креативности студентов педагогических вузов в процессе изучения специальных дисциплин.....	44
Уразова Марина Батыровна, Соибова Толифа Дилмуродовна	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning metodik xususiyatlari.....	49
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Mariya Montessori ta'limida bolalarning mustaqilligini va ijodiy faoliyatini rivojlantirishning pedagogik-didaktik shart-sharoitlari.....	53
Asqarova Ma'mura Sadriddinovna	
O'spirinlik yoshida namoyon bo'ladigan agressiv xulqning psixologik xususiyati	59
Atajanova Xurjon Pirnazar qizi	
O'zbekiston jurnalistikasining rivojlanishida jadidlarning o'rni: jurnalistikada yangi trend	64
Murtozayeva Nigora Murtoza qizi	
Virtual ta'lim texnologiyasining ta'lim jarayonini takomillashtirishdagi ahamiyati.....	67
Muxsiyeva Aziza Shamsitdinovna	
Kelajakdagi o'qituvchilarning pedagogik kreativligini ta'limiy o'yinlar orqali rivojlantirish yo'llari	69
N. A. Musayeva	
Talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirishga psixolingvistik yondashuvning didaktik tamoyillari	76
Odiljonova Kamola Abduvosit qizi	
Strategies for Overcoming Difficulties in Using Authentic Materials in English Language Teaching	81
Qosimov Jaloliddin Abduvali o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik imkoniyatlari	84
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna	
Inspektor-psixologlarda ijtimoiy-psixologik kompetentlikning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati	87
Raxmanova Dilnoza Farmanovna	
Qo'ng'iro't tumani toponimlarining leksik-semantik va genetik xususiyatlari	90
Shamshaddinova Saodat Saparbayevna	
Variativ yondashuv asosida 5–9-sinf o'quvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirishning didaktik modeli va metodik ta'minoti	93
Shamuratov Asqar Abdullayevich	

The Structural Composition and Developmental Stages of Critical Thinking Skills.....	98
<i>Shuxratjon Ismoiljonov Boymirza o'g'li</i>	
Yosh rahbar kadrlarni lavozimlarga tayinlashning psixologik xususiyatlari.....	106
<i>Sobitov Otabek</i>	
O'zbekistonda erta turmush qurish masalasi va uning psixologik tahlillari.....	111
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Adaptiv sportning inklyuziv ta'lim tizimida alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan o'quvchilarning jismoniy va funksional rivojlanishidagi ahamiyati.....	114
<i>Xasanova Sarvinov To'liqinjon qizi</i>	
Yosh futbolchilarda texnik mahoratni rivojlantirishda differentsiallashgan mashg'ulotlar modelini qo'llash samaradorligi	118
<i>Zayniddinov Tojiddin Baxriddinovich</i>	
Фразеологизмы как носители культуры: проблемы перевода и методы обучения	123
<i>Хамидова Гулноза Турсунбой кизи</i>	
Talabalarni kreativ yondashuv asosida tarbiyaviy–innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayonlari.....	127
<i>Adizova G. M.</i>	
Iqtidorli bolalarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash	131
<i>Ismoilova Adolat Anvarovna</i>	
STEAM – ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchilarning fazoviy tasavvurlarini rivojlantirish metodikasi	134
<i>So'fiboyeva Gulchehra Mamurjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar va kompetentlikni shakllantirishning pedagogik asoslari.....	138
<i>Fayzullayeva Xovoxon Xayrullo qizi</i>	
Inklyuziv ta'limga muhtoj bolalar bilan ishlashda tarbiyachining roli.....	142
<i>Mansurova Lobar Luqmon qizi, Boqiyeva E'zoza Mashrab qizi</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalarni ta'lim-tarbiyalashning ilmiy-pedagogik asoslari.....	146
<i>Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi</i>	
Xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslari.....	150
<i>Abdusamadova Aziza Kamoliddin qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy texnologiyalar asosida ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimi sifatida.....	153
<i>Shanazarov Otabek</i>	
Maktabgacha ta'limda STEAM yondashuvini loyiha asosida joriy etishning pedagogik strategiyalari	158
<i>Radjapova Xuzra Tirkashevna, Abdullayeva Sarviniso</i>	
Matematika ta'limida modellashtirishning psixologik va metodik asoslari: disum loyihasi tahlili.....	161
<i>Xaydarov Xurshid Ismatovich</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda gandbolchilarning tezkorligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	166
<i>Ismatullayeva Zuhra Rustam qizi</i>	
Osiyo xalq o'yinlari asosida jismoniy tarbiya jarayonini samarali tashkil etishning pedagogik shartlari	170
<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion kompetentligini shakllantirishda klasterli ta'lim muhitining imkoniyatlari.....	173
<i>Abduraxmanov M. B.</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash.....	178
<i>Chinaliyeva Ayjamal Baxitjanovna</i>	
Talabalarda raqamli ta'lim madaniyatini rivojlantirish.....	181
<i>Eshqurbonova Nafisa Bahodir qizi</i>	
Blended Educational Technologies in Higher Education: A Systematic Analysis of Foreign Research.....	183
<i>Fozilova Maxina Adashevna</i>	
Voyaga yetmaganlarda deviant xulq shakllanishida ijtimoiy-psixologik omillarning roli.....	188
<i>Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Saydazimov Alisher Nurali o'g'li</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Boshlang'ich tayyorlov guruhida ulotqirish texnikasi elementlarini o'rgatish samaradorligi.....	191
	Hayitmurodova Nasiba Abdusalimovna	
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tarbiya fanini o'qitishning metodik tayyorgarligini takomillashtirish zaruriyati.....	197
	Inoyatova Zulfiya Xamdamovna	
	Talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb etishning metodologik asoslari.....	199
	Karimova Madinabonu Dilshodbek qizi	
	Kompetentligini baholash mezonlari va indikatorlarini ishlab chiqish	203
	Kayumov Oybek Achilovich	
	Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini rivojlantirish.....	209
	Miraxmedova Mubina Mirxalil qizi	
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish.....	211
	Nisanbayeva Akmaral Kaldibayevna	
	Maxsus ta'lim dasturlari orqali iqtidorli talabalarining ijodiy salohiyatini rivojlantirish	214
	Rayimova Shahlo Sobirjon qizi	
	STEAM ta'limida ijtimoiy intellektni rivojlantirish metodlari	217
	Toshev Elbek Choriyevich	
	Innovatsion texnologiyalar va ularning tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash tizimidagi roli.....	223
	Usmanov Botir Allaberdiyevich	
	Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda volontyorlik faoliyatining ahamiyati.....	227
	Xalilova Dilnoza Furkatovna	
	Boshlang'ich sinflarda robototexnikaning ahamiyati va o'rni	230
	Xodiyeva Dilrabo Pirimovna	
	Working With Visual AIDS in Teaching English in Primary Education	233
	Yunusova Nodira Akhmadjanovna	
	Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari	237
	Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna	
	The Psychological Impact of Social Media on Youth	242
	Dilfuza Qarshiboyeva	
	Maktab direktori nutq etiketi – ta'lim menejmentida jamoatchilik bilan samarali muloqot asosi	246
	Islamova Dilfuza Dilshodovna	
	Dizartriyali bolalar monologik nutqini innovatsion texnologiyalar orqali rivojlantirish.....	250
	Pardayeva Muxlisa	
	Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida bilish jarayonlarning ahamiyati.....	257
	Xaydarova Umidaxon Baxromjon qizi	
	Enhancing the Professional Competence of English Language Teachers.....	259
	Karimova Dilshoda Sodiqjon qizi	
	Maktabgacha yoshdagi bolalarda montessori metodi bo'yicha sezgir davrlar	264
	Tojiakhmedova Maftuna Umarjon qizi	
	"Personal learning assistant" vositalari asosida bo'lajak pedagoglarni tayyorlash tizimidagi zamonaviy tendensiyalar tahlili.....	268
	Muradova Maftuna Komilovna, Turobova Ro'zoy Bekmurotovna, Xayrullayev Mo'minbek Anvar o'g'li	
	Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida adabiy-nutqiy kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi.....	272
	Ravshanova Dildora Sagdullayevna	
	Raqamli ta'lim sharoitida elektron axborot-ta'lim muhitining mohiyati va tarkibiy tuzilmasi.....	279
	Temurov Sobirjon Yo'ldoshevich	
	Zamonaviy ta'lim menejmentida innovatsion yondashuvlarning ahamiyati (boshlang'ich ta'lim misolida) ..	283
	Pardaboyev Doston	
	Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oilaning hamkorligida qadriyatlar tarbiyasining amaliy asoslari	286
	Xaydarova Mavluda Mo'ydinjon qizi	

Zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari integratsiyasi asosida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish bosqichlari va samarali shakllari.....	292
<i>G'oziyeva Mohlaroyim Qodirxon qizi</i>	
Alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan bolalarning (aqliy nuqson) ovqatlanish tartibi	295
<i>Sh. M. Ro'ziyeva</i>	
Boshlang'ich sinflarda ona tili darslarida imlo savodxonligini oshirishda geymifikatsiya o'yini orqali samarali tashkil etish	299
<i>Mergenbaeva Asiya Erkebaevna</i>	
Musiqa o'qituvchisining pedagogik muloqatining ta'lim jarayonidagi ahamiyati	304
<i>S. M. Raxmonberdiyeva</i>	
Ijtimoiy-maishiy hayotga yo'naltirish darslarida zaif eshituvchi o'quvchilarning nutqini rivojlantirish	307
<i>Abdulxamidova Gulnoza</i>	
Ispaniya davlati ijtimoiy hayoti, madaniyati va o'ziga xos ta'lim tizimi	311
<i>Umarova Malika Xisabidinovna, Sabirova Nodira Ibrohimovna</i>	
Ertaklardagi so'zlardan foydalangan holda nutqi rivojlanmagan bolalarda muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish metodologiyasi	316
<i>G'opporova Mahliyoxonim</i>	
Tarbiya fanida hadislar va milliy qadriyatlarni integratsiya qilishning pedagogik imkoniyatlari	319
<i>Axmedov Boburjon Vasikovich</i>	
Chaqiriqqacha harbiy ta'lim tizimida o'quv-biluv kompetensiyalarini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari	324
<i>Mirzayev Shavkat Turdibayevich</i>	
Mustaqil ta'lim olish faoliyati tushunchasining pedagogik mohiyati va tarkibiy tuzilmasi (fizika fani bo'yicha).....	328
<i>Esanmurodov Otamurod Boboqand o'g'li</i>	
Oliy ta'limda immersiv yondashuvning mohiyati.....	333
<i>Muradova Maftuna Komilovna, Jontemirova Nozima Abdijabbor qizi</i>	
Yengil atletika mashg'ulotlari tizimida sportchilarning psixologik tayyorgarligini shakllantirish va rivojlantirishning ilmiy-pedagogik asoslari.....	337
<i>Yigitaliyev A. F.</i>	
Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasida o'quvchilarning harakat faolligini rivojlantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari.....	343
<i>D. R. Abdusalomov</i>	
Futbolchilarni tayyorlash jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llashning samaradorligi...	348
<i>Mirbabayev Muzaffar Ismatillayevich</i>	
Empirik tushunchalar va ularning hospital pedagogikadagi pedagogik-psixologik roli	353
<i>Sapayeva Mavluda Shanazarovna</i>	
Ayollarga nisbatan zo'ravonlikka qarshi kurash va huquqiy himoya.....	357
<i>Ibragimova Feruza Bahodirxonovna</i>	
Integrativ yondashuv asosida kongruentlik kompetensiyasini shakllantirishga ta'sir etuvchi omillar.....	362
<i>Kamalova Dilobar Tairovna</i>	
Og'ir atletikachilarning ko'p yillik tayyorgarlik jarayonini tashkil etish	366
<i>Raximov Farxod Maxmudovich</i>	
Haqiqiy materiallardan foydalangan holda o'qishni o'rgatish	370
<i>Axmedov Husen Uzairovich</i>	
Maktabgacha ta'limda innovatsion va fiziologik yondashuvlarning o'ziga xos xususiyatlari.....	376
<i>Ruziyeva Gulsara Temirqulovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida talaba-yoshlarning jismoniy tarbiyasi.....	380
<i>Nazarov Zokir Abdurahmonovich</i>	
Tafakkur va mantiqiy fikrlash bo'lajak pedagog shaxsining nutq madaniyati omili sifatida	383
<i>A. Sh. Jumayev</i>	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarida turizm vositasida tolerantlikni rivojlantirish pedagogik muammo sifatida.....	386
<i>Abdumannatova Aziza Abdumajit qizi</i>	

Zamonaviy didaktik vositalar asosida talabalarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	390
<i>Asobayeva Noila Samatovna</i>	
Axborot texnologiyalarini kasbiy faoliyatda qo'llash" fanidan amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarini samarali tashkil etish	395
<i>Axmedova Zebixon Siddikovna</i>	
Talaba shaxsini ma'naviy-axloqiy tarbiyalashga qo'yilgan pedagogik talablar	399
<i>Boliyev Uchqun Ismatovich</i>	
Translation of Phraseological Units in Mass Media Texts.....	402
<i>Eshmurodova Ziyodaxon Urinbayevna</i>	
Phraseologisms in Modern Russian: A Corpus-Based Analysis of Structural, Semantic, and Functional Dynamics	405
<i>Farkhod Kholmatov</i>	
Yosh sportchilarda sprinterlik qobiliyatlarini rivojlantirishda o'yin uslubidagi mashqlarning o'rni.....	413
<i>G'oibov Yusufali Buxoraliyevich</i>	
Imitatsion mashqlarni nutqni avtomatizatsiyalash jarayonida qo'llash metodikasi	417
<i>G'aniyeva Muhabbat Lutfullayevna</i>	
1879-1894-yillarda yevropa va aqshdagi asos soluvchi laboratoriyalar evolyutsiyasi orqali eksperimental psixologiya genezisining qiyosiy-tarixiy tahlili.....	420
<i>Haydarov Farhod Ilnazarovich</i>	
Maktab direktori nutq etiketi – ta'lim menejmentida jamoatchilik bilan samarali muloqot asosi	423
<i>Islamova Dilfuza Dilshodovna</i>	
Bolalarda gigiyeniya qoidalarini o'rgatishning pedagogik ahamiyati	427
<i>Kalkonova Lutfiya Yusufovna, Safarova Qizlarxon</i>	
Kasbiy refleksiya va portfolio metodining ta'lim jarayonidagi ahamiyati	430
<i>Ismoilova Adolat Anvarovna, Kamoliddinova Mahliyoixon Zohidjon qizi</i>	
Практическая работа по развитию логического мышления учащихся начальных классов через дидактические игры	433
<i>Отажонов Ж. М., Мамарасулова М. А.</i>	
Umumta'lim maktablarida "tarbiya" fanini o'qitish jarayonida mavjud muammolar, ularning sabablari va takomillashtirish yo'llari.....	436
<i>Mamirova Shaxnoza Xudoyqulovna</i>	
Word Formation and Vocabulary Enrichment in Modern English and Uzbek Languages	440
<i>Muminova Feruza Muratdjanovna</i>	
Nodavlat ta'lim tashkilotlarining maktabgacha ta'lim tizimidagi o'rni va rivojlanish tendensiyalari	443
<i>Muminova Nargiza Sabitdjanovna</i>	
Shaxs taraqqiyotining turli bosqichlarida refleksiyaning rivojlanishi	447
<i>N. I. Xalilova</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda inklyuziv kompetensiyalarni rivojlantirishning pedagogik asoslari	450
<i>Omanqulova Shohida Nematillo qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda gender madaniyatni shakllantirishda milliy qadriyatlar va zamonaviy yondashuvning uyg'unligi	455
<i>O'tkirova Zuhaxon Ahmedjanovna</i>	
Developing Listening and Speaking Skills in Middle School	458
<i>Rakhmonova Dilrabokhon Salokhiddin kizi</i>	
Bolalarda gigiyena qoidalarini o'rgatishning pedagogik ahamiyati	461
<i>Kalkonova Lutfiya Yusufovna, Safarova Qizlarxon</i>	
Avlodlar nazariyalari haqidagi mulohazalarning nazariy tahlili: baby boomerlar, X, Y, Z avlodlari.....	464
<i>Umarova Sitora Muxlisovna, Sharifova Mahtob Murodjonovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy asoslari	467
<i>Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Sofoyeva Oysha Davlatyorovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda arifmetik amallarni o'rgatishning samarali metodlari.....	470
<i>Solijonova Mavluda Zokir qizi</i>	

Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslari.....	472
Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li	
Chaqiriqqacha harbiy ta'limda talabalarning harbiy ko'nikmalarini shakllantirishda psixologik omillarning o'rni.....	477
Tursunov Shaxzod Ramazonovich	
Bolalarning jismoniy faolligini oshirish va jismoniy rivojlantirish bo'yicha noan'anaviy jismoniy mashqlarning ahamiyati	480
Xalmatova Nasiba Bozorboyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirish muammolari	485
Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faolligini rivojlantirishda bolalar adabiyotidan foydalanish ..	488
Yuldoshova Mehriniso Ochildiyevna	
Hosila va uning tatbiqlarini o'rgatishda zamonaviy yondashuvlar	491
Absamatov Zuxriddin Axmad o'g'li	
Развитие речи у детей как ключевой фактор формирования личности.....	496
Дустова Дилдора Собиржановна	
Boshlang'ich sinflarda geometrik tasavvurlarni shakllantirish metodikasi	498
Imamova Nasiba Xurramovna	
Дидактические основы подготовки будущих педагогов к лекционной деятельности.....	501
Нодира Азаматова	

YOSH SPORTCHILARDA SPRINTERLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA O'YIN USLUBIDAGI MASHQLARNING O'RNI

G'oibov Yusufali Buxoraliyevich

Termiz davlat pedagogika instituti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Maqolada yosh sportchilarda sprinterlik qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonida o'yin uslubidagi mashqlarning pedagogik va metodik ahamiyati tahlil qilinadi. Sprint tayyorgarligi tarkibiga kiruvchi start reaksiyasi, tezlanish, maksimal tezlikka chiqish, tezlikni ma'lum masofada ushlab turish, harakat koordinatsiyasi va irodaviy barqarorlik kabi komponentlarning shakllanishida o'yin xarakteridagi mashqlar samarali vosita sifatida talqin etiladi. Tahlilda yosh sportchilarning psixofiziologik xususiyatlari, mashg'ulotlarga qiziqishni saqlash zarurati, harakat faoliyatining emotsional boyitilishi hamda raqobat elementining ichki motivatsiyani kuchaytiruvchi roli asosiy mezon sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: yosh sportchi, sprinterlik qobiliyati, o'yin uslubi, tezkorlik, start reaksiyasi, tezlanish, koordinatsiya, mashg'ulot metodikasi, pedagogik boshqaruv, sport tayyorgarligi.

Abstract: The article analyzes the pedagogical and methodological significance of game-based exercises in the development of sprinting abilities in young athletes. It is argued that key components of sprint training—such as reaction to the start, acceleration, reaching maximum speed, maintaining speed over a certain distance, movement coordination, and volitional stability—are effectively developed through game-based exercises. The analysis considers the psychophysiological characteristics of young athletes, the need to maintain interest in training, the emotional enrichment of motor activity, and the role of competitive elements in enhancing intrinsic motivation as key criteria.

Key words: young athlete, sprinting ability, game-based method, speed, start reaction, acceleration, coordination, training methodology, pedagogical management, sports training.

Аннотация: В статье анализируется педагогическое и методическое значение упражнений игрового характера в процессе развития спринтерских способностей у юных спортсменов. Рассматривается, что такие компоненты спринтерской подготовки, как стартовая реакция, ускорение, достижение максимальной скорости, удержание скорости на определённой дистанции, координация движений и волевая устойчивость, эффективно формируются с использованием игровых упражнений. В анализе в качестве ключевых критериев рассматриваются психофизиологические особенности юных спортсменов, необходимость поддержания интереса к тренировкам, эмоциональное обогащение двигательной деятельности, а также роль соревновательного элемента в усилении внутренней мотивации.

Ключевые слова: юный спортсмен, спринтерские способности, игровой метод, быстрота, стартовая реакция, ускорение, координация, методика тренировки, педагогическое управление, спортивная подготовка.

KIRISH

Zamonaviy sport tayyorgarligi tizimida tezkorlik sifatlarini shakllantirish masalasi alohida metodik aniqlikni talab etadi. Sprint faoliyati qisqa vaqt oralig'ida maksimal natija ko'rsatishga asoslangan murakkab harakat tizimi bo'lib, unda mushaklarning kuch-tezlik imkoniyatlari, markaziy asab tizimining operativligi, harakatni boshqarish aniqligi va psixologik safarbarlik bir vaqtda namoyon bo'ladi. Yosh sportchilar bilan ishlashda mazkur komponentlarni rivojlantirish oddiy takroriy yugurishlar orqali emas, balki yosh davrining psixologik xususiyatlari, qiziqish mexanizmi va biologik yetilish sur'atlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Yosh davrida sport tayyorgarligining yetakchi vazifalaridan biri harakat faoliyatiga nisbatan barqaror qiziqish hosil qilish, organizmning funksional imkoniyatlarini haddan tashqari zo'riqtirmasdan samarali rivojlantirish, texnik to'g'rilik va tezkor reaksiyani uyg'un shakllantirishdan iborat. Sprintga ixtisoslashgan tayyorgarlikda bir xil ko'rinishdagi yuklama ko'pincha zerikish, ichki motivatsiyaning pasayishi, topshiriqni mexanik bajarish

holatiga olib keladi. O'yin uslubidagi mashqlar esa harakat vazifasini emotsional jihatdan boyitadi, musobaqaviy ruhni tabiiy ravishda hosil qiladi, tezkor qaror qabul qilishni rag'batlantiradi va organizmning funksional tizimlarini faolroq safarbar etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sport pedagogikasi nuqtai nazaridan o'yin uslubi faqat ko'ngilochar vosita emas, balki maqsadli metodik konstruktsiya sifatida talqin etiladi. Unda topshiriqning mazmuni, vaqt omili, fazoviy cheklov, raqobat, sheriklik, signalli boshqaruv va natijaviylik bir butun tizimga birlashtiriladi. Aynan sprint tayyorgarligida o'yinli mashqlar start signali bo'yicha tez javob qaytarish, qisqa masofada portlovchi tezlanish hosil qilish, tana holatini samarali boshqarish, harakatning ritmi va chastotasini oshirish kabi sifatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Mavzuning dolzarbligi pedagogik yo'nalishdagi sport mashg'ulotlarida yosh sportchilarning jismoniy sifatlari rivojlantirish bilan birga ularning irodaviy, emotsional va ijtimoiy kompetensiyalarini ham shakllantirish zarurati bilan belgilanadi. O'yin uslubidagi mashqlar sprint tayyorgarligiga integratsiyalashganda mashg'ulot faolligi ortadi, yuklama subyektiv jihatdan yengilroq qabul qilinadi, o'quvchi-sportchi topshiriqning ichki mantiqini tezroq anglaydi. Ana shu jihatlar maqola mavzusining ilmiy-amaliy qiymatini belgilaydi. Maqolaning maqsadi yosh sportchilarda sprinterlik qobiliyatlarini rivojlantirishda o'yin uslubidagi mashqlarning o'rni, didaktik imkoniyatlari va metodik qo'llash shartlarini tahlil qilishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, sport pedagogikasi, jismoniy tarbiya nazariyasi va yosh sportchilarni tayyorlash metodikasiga oid ilmiy qarashlarni umumlashtirish asosida tayyorlandi. Tahlil jarayonida sprinterlik qobiliyatining tarkibiy qismlari, yosh davrining psixofiziologik xususiyatlari, o'yin uslubidagi mashqlarning funksional va pedagogik imkoniyatlari o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqildi.

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv hamda yoshga moslashtirilgan mashg'ulotni tashkil etish tamoyillari tashkil etdi. Tizimli yondashuv sprinterlik qobiliyatini alohida belgilar yig'indisi sifatida emas, balki start reaksiyasi, tezlanish dinamikasi, qadam uzunligi va chastotasi, koordinatsiya, psixologik tayyorgarlik va tiklanish imkoniyatlarining o'zaro integratsiyasi sifatida talqin etishga imkon berdi. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv esa har bir mashqning sportchi faoliyatida qanday amaliy natija berishini aniqlashga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlilda quyidagi usullardan foydalanildi: ilmiy-metodik adabiyotlarni qiyosiy tahlil qilish, sprinterlikka oid mashqlarni funksional jihatdan tasniflash, o'yin uslubidagi topshiriqlarning pedagogik imkoniyatlarini mantiqiy umumlashtirish, yosh sportchilar mashg'ulotlariga mos metodik tavsiyalar ishlab chiqish. O'yinli mashqlarni baholashda to'rtta mezon asos qilib olindi:

- *birinchisi* – tezkorlik sifatlariga ta'sir darajasi;
- *ikkinchisi* – koordinatsion murakkablik;
- *uchinchisi* – motivatsion kuchi;
- *to'rtinchisi* – yosh organizmga mos yuklama xavfsizligi.

Shuningdek, sprinterlik tayyorgarligida o'yin uslubidagi mashqlarni qo'llash samaradorligini nazariy jihatdan asoslash uchun mashqlar uch guruhga ajratildi:

- *Birinchi guruh* start reaksiyasi va signalga javob tezligini rivojlantiruvchi mashqlarni o'z ichiga oladi.
- *Ikkinchi guruh* qisqa masofada tezlanish va harakat chastotasini oshirishga yo'naltirilgan o'yinli topshiriqlardan iborat.
- *Uchinchi guruh* esa vaziyatli qaror qabul qilish, raqib harakatiga moslashish va tezlikni saqlash malakasini shakllantiruvchi estafeta hamda juftlikdagi raqobat elementlariga asoslangan mashqlarni qamrab oladi.

Nazariy tahlil natijalari o'yin uslubidagi mashqlar yosh sportchilarda sprinterlik qobiliyatining bir necha tarkibiy komponentiga kompleks ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi.

Birinchi navbatda, mazkur mashqlar start reaksiyasini yaxshilashda samarali vosita sifatida namoyon bo'ladi. Sprintda start signali bilan birinchi harakat oralig'idagi vaqt hal qiluvchi ahamiyatga ega. Signalga javob berishga qaratilgan o'yinlar, masalan, rangli belgi bo'yicha yugurish, turli yo'nalishga keskin chiqib ketish,

soniya ichida juftlikdan oldin belgilangan nuqtaga yetib borish kabi topshiriqlar markaziy asab tizimining qo'zg'aluvchanligini oshiradi va reaksiya vaqtini tabiiy vaziyat asosida qisqartiradi.

Ikkinchi natija sifatida o'yinli mashqlar qisqa masofadagi tezlanishni rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi. Oddiy sprint takrorlarida sportchi ko'pincha topshiriqni oldindan bilgan holatda harakat qiladi. O'yinli vaziyatda esa yugurish boshlanishi, yo'nalishi yoki maqsad nuqtasi turlicha bo'lishi mumkin. Vaziyatning o'zgaruvchanligi mushaklarning portlovchi ishga tushishini, tananing oldinga intilish burchagini to'g'ri tanlashni, dastlabki qadamlarning samaradorligini kuchaytiradi. Ana shunday sharoitda tezlanish nafaqat jismoniy, balki situativ-kompensator ko'nikma sifatida ham rivojlanadi.

Uchinchi muhim natija koordinatsion tayyorgarlikning ortishi bilan bog'liq. Sprint faqat tez yugurish emas, balki harakatni yuqori tezlikda boshqarish san'atidir. O'yinli mashqlar, xususan, konuslar oralig'ida signalli yugurish, past-baland to'siqlar bilan qisqa estafetalar, qarama-qarshi harakatdan to'satdan oldinga chiqish, belgi almashganda yo'nalishni tez o'zgartirish topshiriqlari oyoq-qo'l harakatlarining mosligini mustahkamlaydi. Natijada qadam ritmi, tana muvozanati va harakat aniqligi yaxshilanadi.

To'rtinchi natija sifatida o'yin uslubidagi mashqlar mashg'ulot motivatsiyasini sezilarli darajada kuchaytirishi qayd etildi. Yosh sportchi uchun mashg'ulot mazmunining qiziqarli bo'lishi yuksak jismoniy natija qadar muhim omildir. Raqobat, jamoaviy hamkorlik, ball yig'ish, navbatdagi vazifani yutib olishga intilish singari elementlar mashg'ulotga emotsional rang beradi. Emotsional faollik fiziologik safarbarlikni kuchaytiradi, sportchining topshiriqqa ongli jalb etilishini ta'minlaydi, mashqni takroran bajarishga ichki tayyorlik hosil qiladi.

Beshinchi natija mashg'ulot yuklamasining qabul qilinish xususiyati bilan bog'liq. O'yinli topshiriqlarda yuqori intensivlik ko'pincha charchatadigan buyruq sifatida emas, balki natijaga erishish vositasi sifatida qabul qilinadi. Natijada subyektiv og'irlik hissi nisbatan kamayadi. Mazkur hodisa murabbiyga mashg'ulotning umumiy zichligini oshirish imkonini beradi. Biroq yuksak emotsional ko'tarinkilik fonida yuklama me'yori unutmazlik zarur. Nazariy tahlil o'yinli mashqlarning qisqa davomiylik, yetarli dam oralig'i, aniqlashtirilgan texnik vazifa va qat'iy xavfsizlik qoidalari bilan qo'llanganda eng samarali natija berishini ko'rsatadi.

Tahlil asosida yosh sportchilar uchun o'yin uslubidagi mashqlarni qo'llashning metodik modeli ishlab chiqildi. Mazkur model uch bosqichdan iborat.

- **Birinchi bosqich moslashtiruvchi bosqich** bo'lib, unda o'yinli topshiriqlar asosan umumiy tezkorlik, diqqatchanlik va signalli reaksiya shakllantirishga qaratiladi.
- **Ikkinchi bosqich maxsuslashtiruvchi bosqich** sanaladi; unda sprint texnikasiga yaqin harakat tuzilmalari o'yinli vaziyatga kiritiladi.
- **Uchinchi bosqich integrativ bosqich** bo'lib, sportchi start, tezlanish va tezlikni ushlab turish elementlarini musobaqaga yaqin sharoitda bajaradi.

Har bir bosqichda murakkablik me'yori bosqichma-bosqich oshiriladi.

Nazariy umumlashtirish asosida samarali o'yinli mashqlar qatoriga quyidagilar kiritildi: signal bo'yicha 10–20 metrga chiqib ketish; juftlikda “yetib ol” yoki “qochib qutul” tipidagi qisqa yugurishlar; estafeta shaklidagi portlovchi startlar; rang yoki raqam bo'yicha yo'nalish almashtirib sprint bajarish; kichik guruhlarda reaksion start o'yinlari; belgilangan hududga birinchi bo'lib yetib borishga asoslangan tezlik o'yinlari. Mazkur mashqlar sportchining e'tiborini bir vaqtning o'zida signal, fazo va raqib harakatiga qaratadi. Natijada sprinterlik qobiliyati ko'p omilli pedagogik jarayon sifatida rivojlanadi. O'yin uslubidagi mashqlarning sprinterlik tayyorgarligidagi o'rni yuzasidan tahlil bir nechta pedagogik xulosalarni ilgari surishga imkon beradi. Avvalo, tezkorlikni rivojlantirish yosh sportchilarda faqat maksimal yugurishlar hajmini ko'paytirish bilan ta'minlanmaydi. Tezkorlik ko'p jihatdan nerv-mushak tizimining moslashuvi, sezgi-harakat integratsiyasi va psixologik safarbarlik darajasiga bog'liq. O'yinli mashqlar aynan ana shu komponentlarni bir vaqtning o'zida faollashtiradi. Demak, sprint tayyorgarligida o'yin uslubining afzalligi uning ko'p qirrali ta'sir mexanizmida namoyon bo'ladi.

Keyingi jihat mashg'ulotning pedagogik tabiatiga taalluqlidir. Yosh sportchi murabbiy bergan topshiriqni faqat takrorlash obyekti sifatida emas, balki harakat muammosini mustaqil hal qiluvchi subyekt sifatida maydonga chiqishi zarur. O'yinli topshiriq harakat qarorini tez tanlash, vaziyatni baholash, muvaffaqiyat va xatoni darhol his etish imkonini yaratadi. Mazkur jarayon sportchi shaxsining tashabbuskorlik, irodaviy faollik, intizom va raqobatga tayyorlik kabi sifatlarini ham rivojlantiradi. Sprint tayyorgarligida psixologik tayyorgarlikning jismoniy sifatlar bilan integratsiyalashuvi juda muhim sanaladi. Murabbiy-pedagog faoliyati mazkur jarayonda markaziy o'rin tutadi. O'yin uslubidagi mashqlar o'z-o'zidan samarali vositaga aylanmaydi; ularni to'g'ri tanlash, maqsadga bo'ysundirish, texnik vazifa bilan bog'lash, yuklamani dozalash va tahlil qilish murabbiy malakasiga bog'liq. Tajribali pedagog o'yinli mashqni shunchaki qiziqarli topshiriq emas, balki aniq sport natijasiga xizmat qiluvchi metodik birlik sifatida tashkil etadi. Masalan, signal bo'yicha yugurish o'yini reaksiya vaqtini rivojlantirishga qaratilgan bo'lsa, baholash mezonini birinchi bo'lib yetib kelish bilangina cheklanmaydi; start holatining to'g'riligi, dastlabki uch-to'rt qadam sifati, tana egilishi, qo'l harakati ritmi ham kuzatiladi.

Muhokama doirasida yana bir masalaga e'tibor qaratish lozim: o'yinli mashqlar ko'pincha universal vosita sifatida baholanadi, lekin ularning noto'g'ri qo'llanishi sprint texnikasining parchalanishiga olib kelishi mumkin. Masalan, haddan tashqari tartibsiz, maqsadsiz yoki uzoq davom etuvchi o'yinlar tezkorlik sifati o'rniga umumiy charchoqni oshiradi. Texnik jihatdan noaniq topshiriqlar qadam strukturasi va start harakatlarida noto'g'ri stereotiplarni mustahkamlashi ehtimoldan xoli emas. Shu sababli o'yinli mashqlar sport tayyorgarligining asosiy qismi bilan metodik uyg'unlikda olib borilishi, ya'ni texnik drilllar, qisqa sprintlar, kuch-tezlik mashqlari va tiklanish vositalari bilan muvofiqlashtirilishi zarur. Yosh sportchilar bilan ishlashda o'yinli yondashuvning tarbiyaviy salohiyati ham yuqori.

Estafetalar, juftlikdagi raqobatli topshiriqlar, kichik guruh o'yinlari sportchida sheriklik hissi, qoidalarga rioya qilish, yutuq va mag'lubiyatni madaniyatli qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Sprint individual natijaga asoslangan sport turi bo'lsa-da, tayyorgarlik jarayonida jamoaviy o'yin elementlaridan foydalanish ijtimoiylashuvni kuchaytiradi. Pedagogik nuqtai nazardan, yuksak sport natijasiga intilish bilan shaxsiy kamolot o'rtasidagi muvozanat aynan ana shunday metodik vositalar orqali ta'minlanadi.

XULOSA

Yosh sportchilarda sprinterlik qobiliyatlarini rivojlantirishda o'yin uslubidagi mashqlar muhim metodik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ular start reaksiyasi, tezlanish, maksimal tezlikka chiqish, koordinatsiya, psixologik safarbarlik va mashg'ulot motivatsiyasiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. O'yinli mashqlar sportchining yosh xususiyatlariga mos tabiiy harakat muhiti yaratadi, yuklamani emotsional jihatdan yengillashtiradi, topshiriqni ijodiy va faol bajarishga undaydi.

Metodik jihatdan qaralganda, o'yin uslubidagi mashqlar sprint tayyorgarligida qo'shimcha unsur emas, balki maqsadli rejalashtirilgan pedagogik tizimning tarkibiy qismi bo'lishi lozim. Ularni tanlashda tezkorlik sifati-ga bevosita ta'sir, texnik moslik, yoshga mos yuklama va xavfsizlik mezonlari asos qilib olinishi zarur. Mashqlar oddiydan murakkabga tamoyili asosida bosqichma-bosqich joriy etilganda eng yuqori samaradorlik kuzatiladi.

Murabbiy-pedagogning roli mazkur jarayonda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Mashg'ulotni maqsadli tashkil etish, o'yinli topshiriqlarni sprinterlik texnikasi bilan bog'lash, individual farqlarni hisobga olish va natijani kompleks baholash orqali yosh sportchilarning tezkorlik imkoniyatlarini barqaror rivojlantirish mumkin. Sport amaliyoti uchun eng maqbul yo'l sprintga xos maxsus mashqlar bilan o'yin uslubidagi mashqlarni uyg'unlashtirgan holda kompleks tayyorgarlik tizimini shakllantirishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bompá T. O. Total Training for Young Champions. Champaign, IL: Human Kinetics, 2000.
2. Bompá T. O., Sarandan S. O. Training and Conditioning Young Athletes. 2nd ed. Champaign, IL: Human Kinetics, 2023.
3. Faigenbaum A. D., Lloyd R. S., Oliver J. A.; American College of Sports Medicine. ACSM's Essentials of Youth Fitness. Champaign, IL: Human Kinetics, 2020.
4. Jeffreys I. Developing Speed. Champaign, IL: Human Kinetics, 2013.
5. Schiffer J. The Sprints // New Studies in Athletics. 2009. Vol. 24, No. 1. P. 7–17.
6. Papandopulo I. R., Tomilin K. G. Game method: the development of speed abilities in athletes aged 10–12 years // Health, Physical Culture and Sports. 2020. No. 4(20). P. 81–91. DOI: 10.14258/zosh(2020)4.11.
7. Сысоева З. С., Стешенко В. В. Развитие быстроты у юных легкоатлетов на этапе начальной подготовки // Наука-2020. 2019.
8. Jakubík J., Broďáni J. Influence of kids' athletics and athletic movement games on the development of general physical performance of pupils in primary education // Journal of Physical Education and Sport. 2023. Vol. 23, Issue 1. Art. 27. P. 219–228. DOI: 10.7752/jpes.2023.01027.
9. International Association of Athletics Federations. IAAF Kids' Athletics: A Practical Guide. 2nd ed. 2006.
10. Australian Sports Commission. Athletics Play Manual. Canberra: Australian Sports Commission, 2010. ISBN 978-1-74013-111-7.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.